

Geof Rayner

Eiropas sabiedrības
veselības alianse

Decembris 2004

SABIEDRĪBAS VESELĪBAS NACIONĀLĀS ALIANSES VEIDOŠANA EIROPAS SAVIENĪBAS JAUNAJĀS DALĪBVALSTĪS

ORGANIZĀCIJAS IZVEIDES ROKASGRĀMATA

levads: Veselības veicināšana jaunajā Eiropā: NVO loma	4
Rokas grāmatas mērķis	4
1. Sabiedrības veselība vakar un šodien	5
2. Pilsoniskā sabiedrība un NVO nozīme	8
3. Organizācijas misija, vērtības, ētika un atbildība	9
Misijas definīcija	9
Vērtību definīcija	9
Ētikas kodekss	10
Atskaitīšanās	10
4. Organizācijas biedru piesaistes stratēģija	11
Jaunu biedru piesaistīšana sabiedrības veselības jomā	11
Komunikācija ar biedriem	12
5. Finansējuma piesaistīšana un resursu stratēģija	15
6. Attiecības ar politiskajiem spēkiem	17
7. Sabiedrisko attiecību stratēģija	18
8. Organizācijas stratēģijas attīstīšana	19
9. Organizāciju sadarbības tīklu attīstība Latvijā	21

2004. gada maijā Eiropas Savienības teritorija palielinājās par ceturtdaļu un iedzīvotāju skaits – par piektdaļu, līdz ar to kopējais iedzīvotāju skaits tagad ir 450 miljoni. Pirms iestāšanās Eiropas Savienībā jaunās dalībvalstis veica sagatavošanās darbus politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā un veselības jomā. Visās jaunajās dalībvalstīs iedzīvotāju vairākums nobalsoja par iestāšanos ES, jo saskatīja turpmāku sociālu progresu īstenošanas iespējas un vēlējās būt iesaistīti lielākā Eiropas projektā. Tomēr jāatzīst, ka jaunās dalībvalstis, kopumā ļemot, ir nabadzīgākas nekā esošās ES dalībvalstis. Saskaņā ar ANO Eiropas Ekonomiskās komisijas datiem vismaz 120 miljoniem Eiropas iedzīvotāju – katram septītajam – nav pieejams tīrs ūdens un kvalitatīvi sadzīves sanitārie apstākļi, kas ir būtiski sabiedrības veselības pamatnosacījumi.

Visām pasaules valstīm, ietverot arī jaunās dalībvalstis, pastāv iespējami draudi sabiedrības veselībai, kuru cēlonis ir gan iedzīvotāju dzīves veids un personīgie kaitīgie ieradumi, gan arī apkārtējās vides ietekme un dažādu infekciju slimību straujā izplatība pasaulē. Šajā sakarā, lai novērstu un mazinātu iespējamos draudus, būtiska nozīme ir pilsoniskās sabiedrības aktīvai līdzdalībai dažādos sociālekonomiskajos un politiskajos procesos sabiedrības veselības stiprināšanai.

Sabiedrības veselības alianses apvieno dažādas sabiedrības grupas, kā biedru organizācijas, profesiju pārstāvju organizācijas, indivīdus, dažādus sadarbības tīklus un koalīcijas, kas dod būtisku ieguldījumu sabiedrības veselības kvalitātes stiprināšanai mūsdienu sabiedrībā. Jaunā sabiedrības veselības kustība uzskata, ka par labu sabiedrības veselību liecina ne tikai saslimstības rādītāju uzlabošanās – veselīga sabiedrība sekmē pozitīvu skatījumu uz veselību, garīgu un fizisku labklājību, tādējādi izvirzot to par mūsdienu Eiropas ideāla sastāvdaļu. Sabiedrības veselības nodrošināšanai 21. gadsimtā nepieciešama ne tikai vīzija. Bet arī sabiedrības izpratne ir jāstiprina par sabiedrības veselību un tā jārealizē zinātniskajā, politiskajā un pilsoniskajā aspektā.

Rokas grāmatas mērķis

Eiropas sabiedrības veselības alianse (EPHA) ir izstrādājusi rokasgrāmatu ar mērķi veicināt jauno dalībvalstu līdzdalību sabiedrības veselības jautājumu risināšanā gan nacionālajā, gan arī Eiropas līmenī. Rokasgrāmata sniedz ieskatu par dažādām pilsoniskās sabiedrība sadarbības formām, kā arī atspoguļo nevalstisko organizāciju lomu sabiedrības interešu aizstāvībā, iepazīstinot ar dažādu starptautisko organizāciju darbību. Rokasgrāmatai ir trīs galvenie uzdevumi:

- Dalīties pozitīvā pieredzē par NVO attīstību, uzsverot to misiju, labu pārvaldību, darbību un aktivitātes.
- Akcentēt tīklu veidošanās nozīmīgums efektīva mērķa sasniegšanai, iepazīstinot ar Eiropas sabiedrības veselības alianses darbu, kā vienu no nozīmīgiem Eiropas sadarbības tīkliem sabiedrības veselības jomā.
- Palīdzēt minēto valstu grupām pārliecināties, ka viņu paveiktais šajā jomā izmantojams ne tikai savas valsts kontekstā, bet ir saskaņā arī ar Eiropas vispārējiem sabiedrības veselības mērķiem.

Rokas grāmata ir iedalīta deviņās nodaļās: **1. nodaļa** sniedz ieskatu par sabiedrības veselības attīstību un nozīmi mūsdienu sabiedrībā, par Eiropas sabiedrības veselības kustību attīstību. **2. nodaļa** atspoguļo nevalstisko organizāciju darbību kā pilsoniskās sabiedrības būtisku sastāvdaļu. Nodaļā ir ietverti starptautisko organizāciju Pasaules Veselības organizācijas un Eiropas Savienības viedokļi par NVO ieguldījumu sabiedrības labklājības celšanā. **3. nodaļa** atspoguļo organizāciju darbības misiju, vērtības, ētikas normas un atskaitīšanos biedriem. **4. nodaļa** atspoguļo, cik būtiski organizācijām ir tās biedri un organizācijas iekšējā komunikācija. **5. nodaļa** sniedz ieskatu par finansu piesaisti organizācijas darbības nodrošināšanai. **6. nodaļa** atspoguļo sadarbību ar valsts varas pārstāvjiem. **7. nodaļa** atspoguļo organizācijas ārējās komunikācijas stratēģiju. **8. nodaļa** sniedz ieskatu, cik būtiska ir apkārtējās vides izpēte, lai uzlabotu organizācijas darbību. **9. nodaļa** sniedz nelielu ieskatu Latvijas sadarbības tīklu attīstībā.

Šī rokasgrāmata izmantojama kā paraugs, kuru var koriģēt vai rediģēt, lai tas atbilstu jaunās organizācijas attiecīgajam attīstības posmam un darbības mērķiem.

1. Sabiedrības veselība vakar un šodien

Kāda ir sabiedrības veselības vēsturiskā attīstība. Kā modernā sabiedrība atpazīst sabiedrības veselību. Veidojot sabiedrības veselības organizācijas ir svarīgi uzzināt sabiedrības veselības un sabiedrības veselības kustību attīstību.

Eiropas sabiedrības veselības kustība aizsākās lielākajās pilsētās 19. gadsimtā un attīstījās par veselību veicinošu praktiskās darbības virzienu. To vidū bija, piemēram, sabiedrības atbalsts politikai, medicīnai, slimnieku kopšanai, epidemioloģijai, tehnoloģiju attīstībai, veselības izglītībai un sanitārai inspekcijai. Sabiedrības veselības aizsardzība un veicināšana radīja jaunu institucionālu vidi, tostarp jaunu valsts centrālās un vietējās pārvaldes institūciju izveidi, veselības un vides aizsardzības pakalpojumus. Sākotnēji uzmanības centrā bija sadzīves apstākļu kvalitātes uzlabošana, dzeramā ūdens pieejamības nodrošināšana, ārstniecības pakalpojumu uzlabošana utt.; tas ir, veselības kvalitātes uzturēšanai atbilstošas vides infrastruktūras izveidošana.

Sabiedrības veselības kustība veidojās ne tikai administratīvā procesā, bet politiskas cīņas apstākļos, zinātnisku disputu un politisku debašu veidā. Sabiedrības veselības kustības attīstības dzinējspēks bija arī bailes no infekcijas slimību izplatības iedzīvotāju vidū – īpaši politiskajā elitē, kas attiecīgi mobilizēja valsts resursus cīņai ar sabiedrības posta izraisīšanas patiesajiem cēlonjiem. Šajā ziņā tai bija milzīgi panākumi. Lai uzlabotu veselības un vides apstākļus, tādas lielas pilsētas kā Londona, Parīze vai Berlīne piecdesmit gadu garumā ieguldīja ievērojamas investīcijas sabiedrības veselības infrastruktūrā, darba apstākļu regulēšanā un pārtikas kvalitātes standartu attīstībā. Bieži vien valstij nācās uzņemties jaunus pienākumus, finansēt šos pasākumus no nodokļu ieņēmumiem ar ievērojamām atšķirībām visā Eiropā atkarībā no tā, kā šīs funkcijas tika pildītas. Tas joprojām ir spēkā arī mūsdienu Eiropā.

5

Mūsdienās izpratne par sabiedrības veselību diemžēl un pārlieku bieži kļūdaini balstās vēl agrīnajā vēsturiskajā stadijā redzējumā. Gan sabiedrība, gan politiķi nereti ar sabiedrības veselību izprot tikai kvalitatīvu sadzīves sanitāro apstākļu uzturēšanu, pārtikas drošību, ārstniecības pakalpojumus, vai arī infekcijas slimību pētījumu veikšanu. Nākas atzīt, ka akcents ir novirzīties no profilakses pasākumiem uz ārstēšanu. Medicīniskās aprūpes sistēma ir nonākusi sabiedrības uzmanības centrā, ietverot arī pacientu tiesības un visiem pieejamas medicīniskās aprūpes principu. Tādejādi sašaurinot patieso sabiedrības veselības būtību, un, atstājot to tikai profesionālo organizāciju jautājumu lokā.

Tomēr pēdējā pusgadsimta laikā lielākai daļai ES iedzīvotāju veselības stāvoklis ir mainījies. Mēs lielākoties esam labāk paēduši, mums ir labāki dzīves apstākļi, esam labāk izglītoti un saņemam modernizētu veselības aprūpi. Diemžēl, pat mūsdienu augsti attīstītas sabiedrības apstākļos, ir iedzīvotāju grupas, kas nesaņem elementāru veselības aprūpi. Arī bagātākajās valstīs veselības aprūpes uzlabojumi nebūt nav visiem vienlīdz pieejami. Daudzos gadījumos nevienlīdzība veselības aprūpes pieejamībā vienas valsts ietvaros un dažādās valstīs ir padzījinājusies. Eiropas valstīs, ārpus Eiropas Savienības robežām, padomju sistēmas ekonomikas sabrukums nozīmēja, ka dažos gadījumos iedzīvotāju veselības līmenim vērojama lejupslīde, nevis tendence uzlaboties.

Pēdējo trīsdesmit gadu laikā vērojami saskaņoti pūliņi aktualizēt rīcības plānu, kas veicinātu sabiedrības veselību. Daļēji šī attīstība balstās uz zinātni un epidemioloģiju. Epidemiologs Tomass Makeouns uzskata, ka 20. gadsimtā panāktais iedzīvotāju veselības un dzīves ilguma uzlabojums (izmantojot Anglijas datus), kas vispārēji piedēvēts medicīnai, tostarp arī sabiedrības veselības veicināšanai, lielākā mērā attiecīnāms uz pārtikas un vides apstākļiem, nevis medicīnisko aprūpi. Pēc viņa domām, progress laiksaimniecībā un rūpniecībā uzlaboja sabiedrības kontroli pār vidi, samazināja pārtikas piesārņotību un citus veselību noteicošos faktorus, kā arī samazināja inficēšanās apjomus.

Otrs aspekts bija jaunu veselības draudu atjaunošanās līdzvērtīgi agrākos gadsimtos piedzīvotām masu epidēmijām. HIV/AIDS ir viens no piemēriem, bet pastāv daudz citu epidēmiju, kurām pievērsta mazāka sabiedrības uzmanība. Par spīti efektīvām kampanjām pret tādām slimībām kā poliomielīts un bakas, pēdējo divu gadu desmitu laikā pasaule konstatētas vairāk nekā 30 jaunas slimības, daudzām no tām vēl nav rastas ārstēšanas metodes, līdzekļi vai vakcīnas. Daudzās Eiropas valstīs nekontrolētas un neatbilstošas antibiotiku lietošanas dēļ ir pieaugusi mikroorganismu rezistence pret antibiotikām, kas nopietni apdraud iespēju medikamentozi kontrolēt tādas slimības kā tuberkuloze, malārija, holera, dizentērija, pneimonija vai seksuāli transmisīvās infekcijas.

Līdzās šīm atjaunotajām bažām par infekcijas vai lipīgo slimību izplatību, radusies jauna veselības risku kategorija. Saskaņā ar Pasaules Veselības organizācijas atsauci uz "ne-infekcijas slimībām" (non-communicable diseases (NCDs)) tās ietver tādas hroniskas slimības kā liekā svara problēma vai diabēts, kuru iemesls ir izmaiņas uztura ieradumos un dzīves stilā, kuras, tāpat kā garīgās veselības problēmas, izraisa sociālās izolētības, bezdarba apstākļi vai narkotisko vielu, alkohola lietošana vai smēķēšana; pēdējos no minētajiem veicina bagātu un ietekmīgu pret veselību vērstu spēku un industriju darbību. Jaunie draudi norāda, ka ekonomiskās pārticības palielināšanās vēl nenozīmē uzlabojumus veselības jomā; liekā svara masveida epidēmija visvairāk izteikta Amerikas Savienotajās valstīs.

Treškārt, sabiedrības veselības draudi neaprobežojas ar fizioloģiskajam izmaiņām cilvēka ķermenī. Vēl viena svarīga risku grupa veidojas vides izmaiņu iespaidā, sagrūstot zemeslodes biosistēmām.

Jauni riski saistās ar globālo sasilšanu, noturīgiem neorganiskiem piesārņotājiem un stresu, ko izraisa pārapdzīvotība un urbanizācija. Nespējot uzturēt ekoloģisko veselību, pieaug cilvēku uzņēmība pret slimībām un palielinās sociālie zaudējumi un traucējumi.

Augstākminētās problēmas nevar atrisināt ar pastiprinātu veselības aprūpi – tās nevar pat atrisināt ar klasisko sabiedrības veselības formulu palīdzību. Maldīgais uzskats, ka pastāv “ātrs” medicīnisks risinājums, būtībā kavē efektīvāku pasākumu īstenošanu. To izprata veselības tēmai veltītās konferences kritiski domājoši dalībnieki Almaatā 1978. gadā, kas bija pulcējušies, lai izpētītu primārās aprūpes pamatu, tās rezultātā tapa “Almaatas harta”. Šīs hartas pirmajā rindkopā rakstīts:

Šī konference pamatoti apstiprina, ka veselība, kurās pamatā ir pilnīga fiziska, garīga un sociāla labklājība, nevis vienīgi slimības vai nevarības neesamība, ir cilvēka pamattiesības, un iespējami labākā veselības stāvokļa panākšana ir vissvarīgākais pasaules mēroga sociālais mērkis, kura īstenošanai nepieciešama rīcība ne tikai veselības sektorā, bet daudzos citos sociāli ekonomiskos sektorus.¹

Astonus gadus vēlāk Otavas hartā tika izstrādāts veselības veicināšanas vispārējais modelis. Otavas hartā pausts, ka jāveic ekoloģisko un veselību noteicošo faktoru savstarpējas atkarības novērtējums un jāatzīst politikas, sabiedrības rīcības, veselīgas vides un individuālu prasmju veidošanas nepieciešamība, kā arī jāpārorientē veselības aprūpes sistēma no paliatīvas aprūpes uz profilaksi. Konkrēti tajā minēts:

Veselības priekšnoteikumus un izredzes nevar nodrošināt vienīgi ar veselības aprūpes sektora spēkiem. Daudz svarīgāk, ka veselības veicināšanai nepieciešama visu iesaistīto pušu koordinēta rīcība: valdības, veselības aprūpes, kā arī citu sociālo un ekonomikas sektoru, nevalstisko un brīvprātīgo organizāciju, vietējo institūciju, industriju un plašsaziņas līdzekļu sadarību. Visu dzīves jomu cilvēki ir iesaistīti kā atsevišķi indivīdi, kā ģimenes locekļi un sabiedrības sastāvdaja. Profesionāliem, sociālajām grupām un veselības aprūpes personālam veselības nodrošināšanā ir vislielākā atbilstība, pildot starpnieka lomu starp dažādu sabiedrības grupu interesēm.ⁱⁱ

Saskaņā ar Almaatas un Otavas konferencē gūtajām atziņām sabiedrības veselība mūsdienu izpratnē ietver ne tikai zinātni vai medicīnu, bet slimību novēršanas pasākumus un politiku, kā arī veselības un labklājības veicināšanu. Šie pasākumi atspogulo – starpsektorālu sadarības nepieciešamību – ietverot likumdošanu, monetāros instrumentus, nodokļu politiku un organizatoriskas pārmaiņas. Saskaņotas rīcības mērkis ir veselība, ienākumu un sociālā politika, kas veicina lielāku vienlīdzību un labklājību. Kopēja darbība sekmē drošakus un veselīgakus produktus, veselībai kaitīgus un kvalitaīvus sabiedriskos pakalpojumus, kā arī tīru un labvēlīgu vidi. Galvenokārt tas attiecināms uz ekonomiskās un citām nevienlīdzības formām, netaisnības izpausmēm un cilvēktiesību noliegumu – tie ir galvenie nevienlīdzības iemesli veselības jomā. Tādējādi līdzās izvērstai klasiskās attieksmes pret sabiedrības veselību pārskatīšanai, mūsdienīga izpratne par sabiedrības veselību ietver aktīvu atbalstu sabiedrības iesaistīšanā un pilsonisku rīcību.

Līdzās vīzijai augstākminētās hartas pauž arī praktisko aspektu. Tomēr hartās paustās idejas uztvēra tikai dažas Eiropas valstis un, lai gan to ietekme atrodama ES retorikā, tomēr nav samanāmas ES kopējā politīka. Puse no ES izdevumiem tika veltīta lauksaimniecībai, neizvērtējot, kāda ir subsīdiu ietekme uz veselību. Lai gan arī mūsdienu kultūra slavina vingru, veselīgu ķermenī un sportu, Eiropas transporta politika joprojām balstās uz motorizētu spēku, nevis uz cilvēka enerģiju (piemēram, velosipēda lietošana vai iešana ar kājām). Otavas hartā ietvertā veselības analīze nespēja ietekmēt nozīmīgus veselību noteicošos faktorus, tādēļ Eiropas valstu lielākā daļa neuztver sabiedrības veselības problēmu nopietni – un politika aizvien tiek izstrādāta krīzes situācijās, piemēram, pastāvot BSE (govju sūķveida encefalopātijas) draudiem, tika izveidota Eiropas Pārtikas Standartu institūcija (European Food Standards Authority).

Šie ir politikas, ekonomikas un iespēju zaudējumi. Gan Eiropai plašākā nozīmē (t.i., PVO Eiropas reģiona 51 valsts), gan Eiropas Savienībai nav vienotas sabiedrības veselības koncepcijas un praktiskas rīcības vadlīniju.

Sabiedrības veselības klasiskās attieksmes stiprās puses bija spēja mobilizēt valsts resursus, modernizējot tikai elitei pieejamo veselības sistēmas daļu, taču mūsdienās nepieciešams daudz plašāks vēriens, jo aizvien biežāk lietoti tādi termini kā “jaunā sabiedrības veselība” vai pavisam nesen plašāk izskanējušais termins “ekoloģiskā sabiedrības veselība”. Vide šī vārda visplašākajā nozīmē – sabiedriskā, ekoloģiskā un bioloģiskā – ir infrastruktūra, uz kā balstās un no kā atkarīga cilvēku veselība. Ja sabiedrības veselības izpratne saistās ar tradicionālajām tēmām (piemēram, sanitārija vai pārtikas kvalitāte), vai arī aprobežojas ar profesionālu darbību, sabiedrības veselības nozīmīgums sabiedrībā nepalielināsies un arī veiktajiem pasākumiem nebūs gaidīta rezultāta. Joprojām ievērojama ir tradicionālo jautājumu nozīme un būtiski svarīga ir profesionālu loma, bet smagu neinfekcijas slimību straujas izplatības un biosistēmu degradāciju gadsimtā rodas īpaša nepieciešamība pēc spēku samēra un galveno uzdevumu maiņas. Organizētas sabiedrības veselības kustības nodibināšana visā Eiropā un Eiropas jaunajās daļibvalstīs paver iespēju definēt sabiedrības veselības rīcības principus un paplašināt sabiedrības veselības tradicionālo izpratni.

Sabiedrības veselības uzmanības centrā ir nevis atsevišķu pacientu slimību ārstēšana, bet gan vispārējā iedzīvotāju veselības uzlabošana un labklājība.

Attieksme pret sabiedrības veselību apvieno tradicionālās sabiedrības veselības stiprās puses ar jauninājumiem, kas izklāstīti Almaatas un Otavas hartās. Konkrēti sabiedrības veselība ietver:

galvenā uzmanība tiek pievērsta slimību izraisošajiem cēloņiem

balstās uz pierādījumiem, zinātnes atzinām, pētījumiem un aptauju rezultātiem, kā arī sekmē jauninājumu ieviešanu; veicina pārmaiņas un vēršas pret nevienlīdzību, netaisnību un cilvēktiesību pārkāpumiem

atzīst vides un bioloģisko aspektu nozīmību veselības labklājības veicināšanā

sabiedrības veselība nav atkarīga no profesionālām un organizāciju robežām

sekmē pilsoņu pilnvērtīgu līdzdalību

Pārstāvot profesionālas darbības jomu, sabiedrības veselība ir iesaistīta šādu funkciju un uzdevumu izpildē:

veselības un vides uzraudzība, novērtēšana un analīze

slimību uzliesmojumu, epidēmiju un veselības risku pētīšana

veselības risku regulēšana

veselības veicināšanas un slimību novēršanas programmu radīšana, izstrāde un vadīšana

sabiedrības informēšana un izglītošana, lai tiktu veicināta veselība un samazināta nevienlīdzība

ilglaičīgas starpvaldību un starpnozaru sadarbības radīšana un nodrošināšana, lai uzlabotu veselību un samazinātu nevienlīdzību

veselības aizsardzības un veicināšanas pasākumu saskaņotības ar normatīvajiem aktiem un likumiem nodrošināšana

attīstīt un izmantot labi izglītotu un apmācītu daudznozaru sabiedrības veselības darbaspēku

nodrošināt efektīvu veselības un vides pakalpojumu pieejamību, lai īstenotu mērķus veselības uzlabošanā, slimību profilaksē un nevienlīdzības mazināšanā

jaunievedumu izpēte, attīstība, izvērtēšana un veicināšana

kvalitatīvas sabiedrības veselības īstenošana

2. Pilsoniskā sabiedrība un NVO nozīme

Mūsdieni izpratnes palielināšanai par sabiedrības veselību liela nozīme ir pilsoniskās sabiedrības aktivitātei. Nevalstiskām organizācijām, kā pilsoniskas sabiedrības pārstāvjiem – ir īpaši svarīga loma radošas politikas veicināšanā, nealzīsargāto sabiedrības slāņu grupu aizstāvībā, jaunu veselības politikas nostādņu ierosināšanā, lobēšanā un jaunu pakalpojumu ieviešanā.

Pilsonisku sabiedrību veido brīvprātīgas asociācijas un neformāli sadarbības tīkli, kur indivīdi un grupas iesaistās aktivitātēs, lai veicinātu sabiedrības labklājību. Vienkāršotu sabiedrības modeli varētu attiecināt uz trim sektoriem: valdība, privātais sektors (arī biznesa struktūras) un pilsoniskā sabiedrība. Pilsoniskās sabiedrības aktivitātēs atšķiras no valdības īstenotajām, jo tās ir brīvprātīgas, un tās atšķiras arī no privātām aktivitātēm, kas saskaņojas ar tirgus prasībām, kā arī meklē kopēju pamatu dažādiem sektoriem, lai nodrošinātu sabiedrības labklājību. Bieži vien raksturota kā "trešais sektors", pilsoniska sabiedrība nodrošina būtisko saiti starp pilsoniem un valsti, kā arī kalpo par atsvaru tirgus spēkiem.

NVO ir būtiska pilsoniskas sabiedrības sastāvdaļa. Šis termins tika ieviests 1945. gadā, kad Apvienoto Nāciju Organizācijai tās hartā nācās noteikt atšķirību starp starpvalstu specializētu aģentūru un starptautisku privātu organizāciju dalības tiesībām. ANO darbībā faktiski visas privātas struktūras var uzskatīt par NVO un dažadas atšķīgas struktūrvienības tiek definētas kā NVO. Eiropā jau sen atzīts, ka NVO var sekmēt pilsonisku rīcību, lai liktu pamatus labākai ES pārvaldībai. Iespējams, šī iemesla dēļ, kā arī pieaugot pašas Eiropas Savienības leģitimitātei, Eiropas Komisija principā izrādījusi atbalstu NVO.

8

Komisijas prezidenta un viceprezidenta izdotais dokuments 2000. gadā definē NVO mērķi un funkciju, kā arī Komisijas skatījumu. iii Šajā dokumentā ir minēts, ka "NVO ieguldījums var izrādīties nozīmīgs demokrātijas un pilsoniskas sabiedrības attīstībā kandidātvalstīs". Uzsverot NVO pieaugošo lomu un to daudzveidību, šajā dokumentā minēti pieci apsvērumi:

- sekmēt plašas dalības demokrātiju
- Eiropas institūciju iepazīstināšana ar Eiropas pilsoņu dažādu grupu viedokļiem
- piedalīties politikas veidošanas procesā
- piedalīties projektu vadībā
- piedalīties Eiropas integrācijā

Komisijas dokumentā minēts, ka NVO ir daudzveidīgas - mēroga, darbības jomu un funkciju ziņā. Piemēram, izdala NVO, kas darbojas pakalpojumu sfērā, turpretī citas NVO galveno uzmanību pievērš interešu aizstāvībai un savas nostājas propagandai: "Konkrēti runājot, daudzām NVO ir iespējas palīdzēt visnabadzīgākajiem un visnelabvēlīgākajā situācijā esošajiem cilvēkiem, kā arī izteikties to vārdā, kuru viedoklis netiek pietiekami uzsklausīts." NVO darbība aptver atsevišķas sabiedrības grupas, piemēram, cilvēkus ar īpašām vajadzībām, etniskās minoritātes un īpašas jomas, sākot no vides jautājumiem līdz pasaules tirdzniecības aspektiem. Saistībā ar politikas veidošanu Eiropas Savienībā, NVO pieminētas kā saiknes nodrošinātājas starp "vietējo, reģionālo, valsts un Eiropas līmeni", un tām ir iespējas paust "eksperta viedokli", kā arī aizstāvēt nacionālās intereses veidojot ES politiku.

Eiropas Komisija aktīvi atbalsta NVO ar noteikumu, ka NVO ir atbildīga un caurskatāma darbība. Tas nozīmē, ka NVO nedrīkst "apkalpot sevi", piemēram, pārstāvēt komerciālas vai pat profesionālu organizāciju intereses, bet gan, ka atsevišķas vienas grupas profesionālās organizācijas – vai pat daudzas profesionālās grupas – darbojas kopā.

NVO ir nozīmīga loma interešu aizstāvības aktivitāšu īstenošanā ES institūcijās, bet diemžēl realitāte rāda, ka vēl aizvien NVO ir vājas salīdzinājumā ar rūpniecisko lobiju grupu milzīgo spēku. Tomēr NVO var būt priekšrocības līdzsvara uzturēšanā. Minot raksturīgākās NVO kategorijas – vides, patēriņāju un pilsonisko tiesību pārstāvošās, kā arī sociālās grupas, tās izrādījušās mazāk jūtīgas pret nacionālām atšķirībām nekā rūpnieciskie lobiji. NVO spēks saknējas tajā, ka darbojas kopā, spēks ir to vīzijā un skaidrā rekomendāciju izklāstā. Sabiedrības veselības NVO divdesmit piecās dalībvalstīs ir iespējas lobēt ES ar Eiropas Sabiedrības veselības aliāns starpniecību.

NVO priekšrocības, strādājot kopā, attiecināmas arī uz konkrētu valsti. NVO smēļas spēku savai darbībai un misijas īstenošanai, sadarbojoties ar citiem. Tomēr sabiedrības veselības nevalstiskajām organizācijām jānorāda uz tās vīzijas atšķirīgajām iezīmēm un jānodrošina, ka tiek izcelti tās argumenti par plašāku veselības kvalitātes noteicošo faktoru uzlabošanu.

3. Organizācijas misija, vērtības, ētika un atbildība

Sabiedrības ticība organizācijas vadībai ir NVO svarīgākā vērtība. Prezentējot misiju, vērtības un ētiku, pat visjaunākā NVO ar ierobežotiem resursiem uztverama kā nopietna, profesionāla un neatkarīgi domājoša organizācija. Tā ir šīs organizācijas mērķu realizācijas iespēja, pieņemot labu praksi tās pārvaldē un uzturot spēkā solījumu, ka tā paudīs viedokli, kuru respektēs valdība, pilsoniska sabiedrība un iespējamie jaunie organizācijas biedri.

Misijas definīcija

Misijas definīcija ir vienkāršs veids, kā darīt zināmu pašiem un citiem savas organizācijas būtību un to, ko tā vēlas paveikt. Šajā definīcijā jāietver plašs organizācijas būtības skatījums, ka tā ir NVO, kāds ir tās darba saturs, kā labā un, kur tā darbojas. Definīcijā nedrīkst būt profesionālā žargonā vārdi, kā arī tai jābūt pietiekami īsai, lai to varētu viegli uztvert un atcerēties. Tai jābūt iekļautai organizācijas pamatdokumentos, publīkācijās un citos dažādos informācijas izdevumos, lai tā faktiski kļūtu par organizācijas "zīmolu". Misijai, protams, jābūt reālai ar praktisku nozīmi, nevis tukši deklaratīvai kā dažām korporācijām.

Greenpeace misijas definīcija

9

Greenpeace ir neatkarīga organizācija, kas rīko kampanjas un izmanto nevardarbīgas, radošas konfrontācijas, lai pievērstu uzmanību globālām vides problēmām un piespiestu pieņemt lēmumus, kas ir būtiski zaļas un mierīgas nākotnes nodrošināšanai.

Kā izstrādāt misijas definīciju? Lai sekmētu misijas sastādīšanu, NVO dibinātājiem vajadzētu formulēt atbildes uz šādiem jautājumiem:

- Kādas ir svarīgākās problēmas, kuras jaunā organizācija centīsies risināt?
- Kādā ziņā šī organizācija ir unikāla?
- Kas ir šīs organizācijas darbības mērķauditorija?
- Kas ir iespējamie finansētāji?
- Kas ir iespējamie šīs organizācijas biedri?

Bieži vien cilvēku grupas sekmīgi veic dažādus darbus, bet ne vienmēr tas vienlīdz attiecināms uz rakstīšanu. Vislabāk būtu organizēt diskusiju grupā, vienoties par pamatidejām un jēdzieniem. Tad vienam vai diviem cilvēkiem uztic formulējuma izstrādi, lai pēc tam nodotu izvērtēšanai lielākā grupā. Nosacījumi, kā var kļūt par organizācijas biedru – ja tādi ir paredzēti – pilnībā jāapspriež, pirms tie tiek pieņemti. Apspriešana nozīmē pieņemšanu, un laikā, kad organizācijai ir maz resursu, saziņa ar biedriem ir ietekmīgs veids, kā organizācija parāda, ka tā gan uzklausa, gan rīkojas.

Labai misijas definīcijai jāspēj izturēt laika pārbaudi. Pat lietderīgi noteikt terminu tās izvērtēšanai ārpus organizācijas. Izvērtēšanā var iekļaut šādas pozīcijas:

- vai misiju ir izpildījusi organizācija vai kāda cita struktūra
- vai misiju pienāktos pārskatīt
- vai organizācijai ir vēlme risināt citus jautājumus, un līdz ar to pienāktos pārskatīt misijas definīciju.

Vērtību definīcija

Vērtību definīcijai, līdzās misijas definīcijai, jāveicina izpratne par organizācijas darbības pamatprincipiem. Vērtības ir organizācijas pamatzskati (ideoloģija), kas piesaista atbalstītājus, izklāstot, kas ir kopīgs un praksē īstenojams. Precīzi formulētas vērtības palīdz organizācijas biedriem savstarpējā saskarsmē un sazinā ar citiem. Vērtību definīcija sniedz atbildi uz jautājumu: "Kādi ir mūsu kopējie pamatzskati un kā tos varam izmantot?"

Sabiedrības veselība bieži vien ir atkarīga no konfliktējošām vērtībām, un ne vienmēr iespējams panākt vienošanos. Precīzi formulētas vērtības var palīdzēt veidot plaša mēroga vienošanos par procedūru, kā cilvēki diskutē un pieņem lēmumus, tā mazinot stingro pozīciju destruktīvo potenciālu. Tādējādi vērtību definīcijā jāiekļauj tas, ka vispārējās vienošanās ietvaros iespējama viedokļu dažādība.

Greenpeace vērtību definīcija

Mēs īstenojam savu misiju, par saistošām atzīstot šādas vērtības:

Radoša attieksme – mēs joti radoši izturamies pret vides problēmām un augstu vērtējam radošu attieksmi, riska uzņemšanos un labu humora izjūtu.

Daudzveidība – mēs esam starptautiska organizācija un augstu vērtējam daudzveidību visās tās izpausmes formās – darbinieku ziņā, mūsu uzskatu ziņā, un Greenpeace globālajā vidē.

Drosmē – mēs esam drosmīga, neatkarīga un konfrontējoša organizācija un augstu vērtējam nevardarbīgas tiešas akcijas, lai piesaistītu sabiedrības uzmanību videi nodarītajam postam.

Komandas darbs – mēs uzskatām, ka sadarbība, savstarpējs atbalsts un darbinieku veikuma atzīšana ir izšķirošie faktori saistošai un stabilai vides vadītspējai, kas orientēta uz pārmaiņām.

Cienīga – mēs cienām visus organizācijas darbiniekus, viņu idejas un viedokļus. Mūsu prioritāte ir regulāra, tieša un atklāta saziņa. Mēs arī rēķināmies un augstu vērtējam organizācijas resursus un izmantojam tos mērķtiecīgi.

Vērtību definīcijas piemēri sabiedrības veselības jomā attiecas gan uz saistībām nojaukt nevienīdzības barjerās veselības jomā un sekmēt ilgstpējīgu attīstību, gan arī uz tradicionālām vērtībām – radošu attieksmi, godīgumu, integritāti utt. Sabiedrības veselība atšķirībā no citām jomām ir nozare, kura saistīta ar zinātni un balstās uz pierādījumiem, kas ir pretsvarā sabiedrības iesaistīšanai. Vērtībās var iekļaut apgalvojumus: "Sabiedrības veselības uzmanības lokā ir tādas sabiedrības izveide, kas balstās uz principu, ka ikvienam ir tiesības uz labu veselību un kvalitatīvai dzīvošanai piemērotu vidi."

Nav viegli atrast īsto formulējumu, kas vislabāk pauž jaunās organizācijas kolektīvos centenus. Tāpat kā misijas definīciju, vislabāk uzticēt to izstrādāt vienam vai diviem cilvēkiem pēc tam, kad uzsklausti lielākas grupas viedokļi. Vissvarīgākais, ka pastāv vienprātība un, ka galīgais variants apstiprināts lielākā organizācijas biedru lokā (ja tāds ir) un plašākas apspriešanās veidā. Tas arī var palīdzēt vērst sabiedrības uzmanību uz jaunās organizācijas veidošanās procesu.

Ētikas kodekss

Ētikas kodeksu var uzskaitīt par greznību jaunai organizācijai, kurai ir maz naudas resursu vai darbinieku. Tomēr ir pietiekami daudz iemeslu to pieņemt pēc iespējas ātrāk, pat ja kodeksa pirmajā uzmetumā ir tik vien kā pāris atzījas. Galvenais iemesls ir godīgums. Šāda kodeksa pieņemšana iespējamajiem finansētājiem un atbalstītājiem norāda, ka līdzās "lielajai kopainai" tiek pievērsta uzmanība organizatorisku jautājumu detaļām. Piemēram, organizācijas padomes loceklis var tikt ietekmēts, piešķirot stipendiju. Ja ir skaidri definēta interešu konflikta situācija, tad šādiem iespējamiem konfliktiem jābūt fiksētiem. Tādējādi ētikas kodekss ir viena no labas pārvaldības sastāvdaļām (plašāk partām turpmāk).

Ētikas kodekss var ietvert informāciju, ka:

Aliansei jāatskaitās par savām aktivitātēm un lēmumiem ne tikai tās finansējošajām institūcijām, bet arī cilvēkiem, kuru labā tā darbojas, tās darbiniekiem un biedriem, partnerorganizācijām un sabiedrībai kopumā.

Aliansei jābūt caurskatāmai visās tās sadarbības formās ar valdību, sabiedrību, finansiālajiem atbalstītājiem, partneriem un citām ieinteresētajām pusēm, izņemot darbinieku jautājumos un privāta rakstura informācijas ziņā.

Finanšu pamatinformācija, pārvaldes struktūra, aktivitātes un ierēdu un partnerības sarakstiem jābūt pieejamiem sabiedrībai, un organizācija informē sabiedrību par savu darbību, kā arī finansējuma avotiem un izlietojumu.

Oficiālās lēmumu pieņemšanas sanāksmēs organizācijas biedriem jābūt iespējai norādīt uz iespējamiem interešu konfliktiem, kam ir personīgs, finansiāls vai politisks raksturs vai arī saistīti ar citām partnerorganizācijām.

Atskaitīšanās

NVO primārā atbildība ir pret tās biedriem, ja tā ir biedru organizācija. Pastāv trīs plašākas atskaitīšanās jomas:

- priekšlikumu vērtība (iepriekš minētā misija vai mērķis)
- atbalstišana (politiska, juridiska, finansiāla) un
- administratīvas dotības (spēja darboties rezultatīvi).

Organizācijas reputācija balstās uz tās spēju darboties šajās atšķirīgajās atskaitīšanās jomās, kas reizumis var izrādīties savstarpēji konfliktējošas.

4. Organizācijas biedru piesaistes stratēģija

Biedru dalība organizācijā ir būtiskākais apsvērums. Kad NVO darbojas stipri, aktīvi biedri, tā tiek uztverta daudz nopietnāk, tās loma tiek ķemta vērā un ir vieglāk piesaistīt finansējumu (tostarp biedru naudas). Izmantojot savu biedru zināšanas, organizācija norāda uz tās plašo atbalstu un tehniskajām iespējām. Valdības pārstāvji, atbalstītāji, kas piešķir stipendijas, un žurnālisti vairāk ieinteresēti sadarboties ar NVO, kas apliecina, ka pārstāv noteiktā profesijā strādājošos vai sabiedrības veselības aktīvistus, kurus vada valde ar eksperta zināšanām un atzītu reputāciju.

Vienkāršs likums lielākajai NVO daļai ir šāds: jo lielāks ir organizācijas biedru skaits, jo neatkarīgāka tā ir. Ja NVO ir liels biedru skaits, tā kļūst aizvien mazāk atkarīga no ārēja finansējuma piesaistīšanas un sponsorēšanas. Pastāv daudz veidu, kā NVO visā pasaulē spēj piesaistīt biedrus. Vieni izvērš plašu savas organizācijas publicitāti un rīko biedru piesaistīšanas kampanjas, uzsverot biedru nozīmi, lai sekmētu savu mērķu īstenošanu, otri izstrādā atlaižu sistēmas biedriem, savukārt citi jaunu biedru piesaistīšanā liek lietā savu biedru zināšanas un lojalitāti, piemēram, izmantojot īpašu interešu grupu principu. Kaut arī jaunu biedru piesaistīšanas stratēģijas ir atšķirīgas, parasti atkarībā no NVO mērķa, gandrīz visām sekmīgām NVO ir kaut kāda veida biedru piesaistes stratēģija. Organizācijas biedru stratēģijai jābalstās uz biedru piesaistes vides analīzi. Tāpat kā citos organizācijas izveides aspektos noderīgi izvērtēt dažādas alternatīvas un izmantot SVID analīzi (stiprās un vājās puses, iespējas un draudus), kas ūsi aprakstīta šīs rokasgrāmatas beigās.

11

Lai gan viegli secināt, kāpēc izdevīgi piesaistīt lielu biedru skaitu, tas nebūt nav panākams ūsā laika periodā. Tādēļ jau sākumstadijā svarīgi, lai NVO piesaistītu maksimālu uzmanību saviem vārdiem un darbiem, kā arī pārliecinātos, ka iespējamie organizācijas biedri zina par tās darbību. Biedru piesaistīšanas stratēģija un plašsaziņas stratēģija tādējādi ir vienas monētas abas puses. Tas nebūt nenozīmē, ka jāizsaka satricoss apgalvojums, lai pievērstu preses uzmanību, bet drīzāk bieži jāaktualizē tēmas, par kurām citi nerunā.

Veidojot biedru stratēģiju ir svarīgi norādīt kādi būs biedru ieguvumi, darbojoties organizācijā. Daži piemēri biedru ieguvumam:

- Informācijas apmaiņa par sabiedrības veselības attīstības tendencēm kā nacionālajā, tā arī starptautiskajā mērogā
- Regulāri ziņojumi par aktualitātēm sabiedrības veselības politikas jomā
- Iespējas tikties ar valsts varas pārstāvjiem
- Iespēja izvērtēt un pārraudzīt pastāvošas politikas īstenošanu
- Dalīties darbības pieredzē ar citām organizācijām, lēmumu pieņēmējiem un īstenotājiem
- Uzzināt par valdības un starptautisko organizāciju plānotajām sabiedrības apsriedēm
- Finansu piesaistīšanas iespējas
- Iespēja atrast potenciālos Jūsu interešu aizstāvju
- Iespēja izvērtēt un atspoguļot NVO, brīvprātīgo un kopienas ieguldījumu sabiedrības labā
- Iespēja diskutēt par organizāciju darbībā pielietoto metožu efektivitāti
- Piedalīties vai organizēt virtuālās diskusijas

Jaunu biedru piesaistīšana sabiedrības veselības jomā

Tomēr jāatzīst, ka sabiedrības veselības jomā grūti izveidot NVO, kas piesaista plašu biedru skaitu. Sabiedrības veselībai nav izteikta pozicionējuma. Aktuālāka ir darbība profesionālā organizācijā, to organizāciju biedri var apšaubīt līdzekļu tērēšanu vēl vienai organizācijai. Lai atrisinātu šo problēmu, jāapanāk, ka profesionālā institūcija apzinās jūsu vēlmi sadarboties, ka neesat “svētāki par viņiem” savos principos un ka viņiem rezervēta vieta pie jūsu sarunu galda.

Līdztekus biedru priekšrocībām ir arī biedra iemaksas. Atsevišķi biedri var izvirzīt prasības NVO darbiniekiem vai valdei, kas nav izpildāmas. Daži biedri var izvirzīt īpašus jautājumus, kas ir pretrunā ar organizācijas prioritātēm. Daudzi biedri – iespējams, vairākums – īpaši aktīvi nepiedalās NVO aktivitātēs. No viņu viedokļa dalība NVO ir vienīgi atbalsts tās misijai un vērtībām, tas nozīmē, ka tie tikai reizumis pievienojas vai kādā citā veidā iesaistās tās darbībā. Gan aktīviem, gan pasīviem organizācijas biedriem svarīgi, lai ikvienam ir piedeības sajūta šai NVO – turklāt ne tikai tiem, kam visskalākā balss. Organizācijas attīstības izšķirošajos posmos svarīgi uzsklausīt visus tās biedrus un veikt biedru aptaujas, lai noskaidrotu viņu izpratni par vajadzībām, prioritātēm un pasākumiem, kuru īstenošanu nāksies uzņemties (vissvarīgāk tas ir brīžos, kad pievienojas atsevišķi individuāli).

Svarīgākie biedru stratēģijas jautājumi:

Vai šajā organizācijā iesaistās arī kolektīvie biedri?

Vai šī organizācija principā ir individuālo biedru organizācija?

Vai tajā abi komponenti – kolektīvie un individuālie biedri – ir sabalansēti?

Vai biedru rindās ir kategorijas (piem., balstiesīgie un nebalstiesīgie)?

Vai biedru iemaksas atkarīgas no individuāliem vai organizācijas ienākumiem?

Vai var ievērot līdzsvaru, nosakot zemas biedra iemaksas, lai panāktu plašu iesaistīšanos un nosakot iespējamību lielākās biedra iemaksas, lai panāktu maksimālus ienākumus?

Vai topošajiem biedriem būs jāapņemas pildīt organizācijas misijas, vērtību un ētikas definīcijās deklarēto?

Kādas ir organizācijas biedru apkalpošanas izmaksas, un cik lielā mērā.

Šīs izmaksas var samazināt, iesaistot jaunās tehnoloģijas (piem., interneta lapas, saziņa pa e-pastu, utt.), un cik izmaksā tradicionālo ziņu biljetenu izmantošana?

Komunikācija ar biedriem

Izstrādājot komunikāciju stratēģiju, jāatbild uz šādiem jautājumiem: Kas ir mana mērķgrupa? Ko es gribi paziņot? Kā es gribu paziņot? Vai manu paziņojumu sapratīs?

Ja uz pirmo atbildi Jūs atbildat, ka mērķgrupa ir organizācijas biedri. Tā nav pilnīga atbilde, jo mērķgrupa ir arī organizācijas potenciālie biedri. Tādejādi ir svarīgi, lai biedru piesaistes kritēriji atbilstu viņu iespējām.

Komunikācijā ar esošiem biedriem ir svarīgi zināt biedru intereses, lai informāciju, kuru Jūs viņiem sūtīsiet viņus ieinteresētu un Jūs sasniegtu savu iecerēto rezultātu.

Organizācijas biedri pārstāv daudzveidīgas intereses, tāpēc izstrādājot komunikāciju stratēģiju ir būtiski zināt kādu informāciju izplatīt, lai tā ieinteresētu visus esošos un potenciālos biedrus.

Atslēgjautājumi, izstrādājot komunikāciju stratēģiju, ir kam, kā, kad, ko, kur.

Tradicionālajai informācijas izplatīšanai (piemēram, ziņu lapa, mājas lapa) ir nepieciešami finansiālie resursi, bet pastāv citi informācijas izplatīšanas veidi, kas neprasā finansu resursus, bet Jūsu ideju oriģinalitāti.

Piemēri:

- Izsūtiet Ziņu Lapu, izmantojot sadarbības partneru kanālus. Pastāv draudi, ka mērķgrupa nesasniedgs informāciju, bet iespējas, ka plašāka sabiedrība saņems, un būs jauni biedri.
- Mājas lapas izveidei piesaistiet jauniešus, brīvprātīgos, kuriem nav jāmaksā atalgojums, bet kuru ieguvums ir uzlabot zināšanas praktiskā pielietojumā. Mājas lapas uzturēšanai ir svarīgi regulāri atjaunot informāciju un nodrošināt ērtu un ātru pieeju meklētāi informācijai.
- Jaunu biedru piesaistei ir vērtīgi izmantot masu saziņas līdzekļus, sniegt intervijas radio, TV, presē. Izmantojiet iespēju, ja arī nejausi esat uzaicināts sniegt interviju, informēt par savu organizāciju. Preses reālīzes arī nosūtiet biedriem.
- Plānojot informācijas izplatīšanas veidus, sāciet ar nelielu izmaksu aprēķināšanu, izpētiet dažādus piedāvājumus, jo sabiedriskām organizācijām ir iespējams saņemt pakalpojumus arī bez maksas (piemēram, www.openoffice.org).

Kad. Plānojot laiku informācijas izplatīšanai, ir svarīgi ķemt vērā šādus faktorus: lai informācija būtu aktuāla un savlaicīgi saņemat, kā arī izpētīt vai Jūsu informācijas izplatīšanas laikā nepastāv ārēji apsvērumi, kas varētu mazināt Jūsu informācijas nozīmīgumu.

Kur. Izpētiet kanālus un veidus, kurus izmanto Jūsu mērķauditorija, lai tādejādi nodrošinātu informācijas saņemšanu. Piemēram, organizējot, prese konferences vai citus informatīvus pasākumus ir svarīgi izvēlēties atbilstošu vietu, lai ieinteresētājām pusēm nesagādātu grūtības tur ierasties.

Kas. Veidojot informācijas saturu ir svarīgi zināt, kas ir Jūsu mērķauditorija, lai Jūsu vēstījumā ietvertā informāciju būtu viņiem saprotama un atbilstoši noformēta.

Ētikas normas. Izplatot informāciju ir svarīgi ievērot atklātības principu, bet nedrīkst aizmirst, ka pastāv konfidenciāla informācija, kā arī nav vēlams izplatīt informāciju, kas varētu nomēlnot Jūsu darbību. Svarīgi ir ievērot datu aizsardzību (ES direktīva 95/46/EC).

Akcenti

Kādi informācijas veidi ir pieejami Jūsu organizācijai, lai sasniegtu organizācijas potenciālos biedrus?

Kāds ir informācijas saturs un izvēlētais stils?

Kāda ziņa ieinteresēs Jūsu biedrus?

Kādus informācijas kanālus izmantot?

Kā iesaistīt ieinteresētās puses kopīgā diskusijā?

Kam ir atbilstošas zināšanas un iemaņas, lai informācijas izplatīšanai izmantotu modernās tehnoloģijas.

Biedru uzņemšanas kritēriji

Biedru uzņemšanas kritēriji ir aktuāls vairākās nozīmēs: NVO autentiskums – un tādējādi tās vieta īstu NVO vidū; atsevišķu biedru jautājums; grupas vai organizācijas dalība.

13

Fiktīvu NVO pastāvēšana, no vienas puses, saistāma ar misiju, vērtībām un ētiku. Pastāv ne viena vien jauna organizācija, kas apgalvo, ka ir NVO, bet izveidota ar mērķi, lai veicinātu komerciālu interešu īstenošanu, vai arī citā veidā ir saistīta ar tām. Vispirms jāidentificē, kādam mērķim tās kalpo. Būtībā viens no īstas NVO uzdevumiem, saskaroties ar tādām organizācijām, ir ziņot un nekādā gadījumā nesadarboties ar tām.

Jautājums par individuālu un kolektīvu dalību organizācijas dibinātājiem ir īpaši svarīgs pašos pirmsākumos. Vai tajā brīvi var iesaistīties visi, pat cilvēki, kas nav lietpratēji sabiedrības veselības jautājumos? Ja par biedriem tiek aicinātas arī organizācijas, kādi ir ierobežojoši nosacījumi biedru rindās uzņemamai organizācijai? Šie jautājumi jānoskaidro diskusiju gaitā un vadlīnijas jāpublicē organizācijas prospectā.

Valdes izveide

Valdes locekļa pienākumiem jābūt skaidri definētiem, un noderīgi jau organizācijas izveides sākumstadijā izstrādāt amatā stāšanās un amata pienākumu aprakstu, kā arī vispārēju darba aprakstu. Tomēr grūti vadīt jaunu organizāciju bez darbiniekiem un palauties tikai uz brīvprātīgajiem. Tikpat nereāli ir vēlēties izveidot pilnīgu NVO pārvaldes struktūru, ja vienīgie izmantojamie resursi ir tikai dažu cilvēku entuziasms. Lai gan nav iespēju izveidot pilnīgu struktūru, daudz kas no padarītā būs noderīgs, piemēram, organizācijas pilnīgas izveides grafiks. Tapšanas posmā organizācija varētu darboties pagaidu režīmā, izmantojot laiku iespējamo biedru apzināšanai, veidojot saites ar valdības struktūrām un ministriem, kā arī sameklēt telpas darbībai.

Atbildību par visu NVO vadību uzņemas priekšsēdētājs vai direktors (vai šī posteņa vai amata ekvivalenti, kā noteikusi valde un juridiski instrumenti), bet valdei ir noteicošā lēmumu pieņemšanas pilnvaras. Tai ir kolektīva atbildība par organizācijas darbību un tās pārraudzību, atsevišķi valdes locekļi var uzņemties konkrētas lomas, piemēram, komitejās, darba grupās vai finansējuma piesaistē. Atsevišķiem valdes locekļiem nav tiesību pieņemt lēmumus valdes vārdā; tikai valde kopumā var pieņemt lēmumus visas organizācijas vārdā.

Visiem valdes locekļiem jābūt izpratnei par NVO darba apjomu un tās piedāvātajām iespējām. Viņiem jābūt izpratnei par NVO darbības mērķiem un iespējām efektīvi sazināties (piemēram, jābūt telefonam, faksam, datoram un e-pastam).

Valdes funkcijas un darba metodes

Kādi ir NVO valdes darba pienākumi? Tā izstrādā politiku un darba metodes, kas ir saskaņā ar pieņemto misiju un vērtībām. Tā pieņem administratīvās vadlīnijas, darba plānus un izstrādā budžetu ar apmaksāta personāla palīdzību. Tā strādā, lai palielinātu organizācijas administratīvo kapacitāti. Bieži vien valdes locekļi ir tie, ar kuriem sazinās NVO mērķauditorija. Valde pārstāv organizācijas sabiedrisko tēlu jomās, kur tā reizēm var likt lēmumu pieņemējus ieklausīties un pārliecināt par NVO piedāvāto risinājumu.

- attīstīt un nodrošināt organizācijas misijas, vērtību un gadskārtējo plānu īstenošanu
- piesaistīt līdzekļus – vadīt organizācijas resursus
- sagatavot pārskatu, tajā skaitā par finansiālo darbību un ētikas jautājumiem
- noteiktas politikas īstenošana
- vadīt apmaksāto personālu
- pārstāvēt NVO biedru intereses.

Daudziem NVO valdes locekļiem jāpiedalās sanāksmēs. Tomēr valdes locekļu starpā iespējams izmantot zemu izmaksu sanāksmju rīkošanu konkrēta uzdevuma veikšanai, piemēram, telekonferences, un citus virtuālās saziņas līdzekļus (piemēram, e-pastu). Lai izmantotu elektroniskās saziņas priekšrocības, var rasties nepieciešamība izstrādāt noteikumus e-pasta vēstuļu pārsūtīšanai un komentāru rakstīšanai.

Valdes sastāvs

NVO valdes sastāvā parasti ir 10 – 15 locekļi ar priekssēdētāju, kasieri un citiem darbiem veltītiem posteņiem. Ja valdē ir vairāk nekā 15 pārstāvji, šī struktūra var kļūt smagnēja, un tās vadišanai jāiegulda ievērojams darbs un izmaksas. Nepieciešamības gadījumā valde var piesaistīt NVO biedrus, ja nav pārstāvētas īpašas prasmes vai citas zināšanas, kas vajadzīgas tās darbam. NVO var nolemt izveidot lielāku pārstāvniecības struktūru, kuras sastāvā ir organizācijas, kas ir tās biedri, sponsori vai atbalstītāji un kas, iespējams, tiekas reizi gadā.

Valdes locekļu kvalifikācijas un kritērijji

Sabiedrības veselības organizācijas valdē pirmām kārtām vajadzētu būt cilvēkiem, kam ir iemaņas un pieredze sabiedrības veselības jomā. Tomēr sabiedrības veselība pēc būtības ir starpdisciplināra joma un svarīgi, lai valdes sastāvā būtu pēc iespējas plašāka pārstāvniecība. Tās sastāvā jābūt gan lietpratējiem no akadēmiskās vides (medicīna, sabiedrības zinātne, epidemioloģija, utt.) gan cilvēkiem vai organizācijām, kas netieši iesaistītas sabiedrības veselības jautājumos (piemēram, transporta un pilsētvides plānošana), bet kam nav speciālās izglītības sabiedrības veselības jomā. Skatpunktu dažādība ir joti būtiska, ja NVO vēlas sevi pozicionēt kā sabiedrības veselības aizstāvi, nevis tikai kā profesionālu grupu ruporu.

Vēlēšanas

Pašos pirmsākumos valdes locekļi ievēlēs paši sevi. Tomēr var izstrādāt reālistisku grafiku pārvaldes satvara izveidei, kas balstās uz demokrātiskiem principiem.

Ir divas iespējas ievēlēt goda locekļus – neapmaksātiem posteņiem: izvēlēties no valdes locekļu vidus vai tieši no NVO biedru rindām. Jaunā organizācijā ievēlēšana no biedru rindām varētu izrādīties nelietderīga. Priekssēdētājam, tāpat kā direktoram, jābūt pilnvarām runāt visas organizācijas vārdā.

Pilnvaru termiņš

NVO valdes locekļu un to aizvietotāju pilnvaru termiņa garums katrā organizācijā ir atšķirīgs, tomēr parasti tas ir laiks no viena līdz trim gadiem. Lai nodrošinātu stipras valdes pastāvēšanu, tās pilnvaru termiņam jāsākas tikai pēc pirmās gadskārtējās kopsapulces, nevis pēc pirmām vadības grupas sanāksmēm.

Juridiskie apsvērumi

Katrai valstij ir atšķirīgi NVO dibināšanas likumi. Kādam no valdes locekļiem, iespējams, ir zināšanas šajā jomā, un viņam vajadzētu uzticēt sagatavot statūtus un asociācijas memorandu (vai citus dokumentus atkarībā no attiecīgās valsts juridiskās terminoloģijas). Bieži vien šo dokumentu pamatu var kopēt no jau pastāvošajām NVO un pārveidot, nemot vērā misijas definīciju, vērtības un vadības struktūru. Parasti sastādot šādu dokumentu, svarīgi paredzēt iespējamās izmaiņas, jo, pretstatā attiecīgās organizācijas iekšējo noteikumu izmaiņām, juridisko dokumentu saturā maiņa var izrādīties apgrūtinoša.

Atskaitīšanās

Biedru institūcija vispirms atskaitās saviem biedriem. Ja valde novirzās no misijas un vērtībām, ko apstiprinājuši organizācijas biedri, tad tiem ir liels pamats izteikt kritiku. Lai gan līdzvērtīgas diskusijas rodas NVO iekšienē, tās nebūt nav biežas, toties norāda uz organizācijas biedru aktīvu iesaistīšanos un neveicina šādu nesaskanu izpausmi.

Atskaitīšanās nozīmē vairāk nekā tiešu atskaitīšanos organizācijas biedriem. Tā ietver arī plašāku NVO lomas izpratni.

5. Finansējuma piesaistīšana un resursu stratēģija

Finansējuma veiksmīga piesaistīšana prasa zinātnes, iemanu, mākslas un veiksmes apvienojumu. Tas nozīmē sabiedriskā tēla un reputācijas veidošanu, lai iespējamie finansētāji organizāciju un tās atbalstītājus (un tādējādi "ieliekot kāju durvju spraugā") uztvertu nopietni. Resursi tiek piesaistīti dažādās formās – no "labas gribas" apliecinājumiem vai bezmaksas izmitināšanas līdz naudas līdzekļiem. Tā kā finansējuma piesaistīšanas stratēgijai jācēnšas identificēt potenciālos finansētājus vai naudas līdzekļu avotus, no izstrādātās taktikas būs atkarīga organizācijas ilgtspējīga attīstība.

Finansējuma piesaistīšanas stratēģija ir neatņemama organizācijas veidošanas procesa sastāvdaļa. Izstrādājot finansējuma piesaistīšanas stratēģiju, jāņem vērā pieci īpaši svarīgi faktori:

- **Neatkarība.** Tas nozīmē, ka, lai arī finansētai no ārpuses, organizācijai ir droša reputācija un patstāvīgs viedoklis; attiecībā uz sabiedrības veselību – izmantot pētījumos gūtos pierādījumus, jauninājumus un radošu attieksmi, aizvien paturot prātā organizācijas misiju.
- **Atšķirība.** Tas nozīmē, ka jūsu organizācija veic darbu, ko citas organizācijas nepiedāvā, neatkarīgi no tā, vai runa ir par sabiedrisko vai privāto sektoru. Jūsu organizācijas finansēšanas pamats balstās uz šo faktoru.
- **Ilgtspēja.** Tas nozīmē strādāt ar stabili finansējumu nākotnē, vienlaikus aizstāvot un sargājot savu neatkarību un atšķirību. Ilgtspējīgām organizācijām ir plaši finansējuma avoti, bet vienlaikus arī pārskats pār kopējo "resursu kopainu" –finansiālajiem resursiem, labo reputāciju un cilvēkresursiem.
- **Ētika.** NVO var sagādāt sev grūtības, ja tās finansējuma piesaistes stratēģija nonāk pretrunā ar misijas saturu. Reālu piemēru vidū ir starptautiskas zobārstniecības organizācijas, kas pieņēmušas finansējumu no globālas bezalkoholisko dzērienu ražošanas kompānijas, un kāda cita lielas valsts organizācija, kas saņēmusi finansējumu no šīs pašas kompānijas. Zems ētikas līmenis (vai ētikas neesamība vispār) var nodrošināt īslaicīgus panākumus, bet ilgtermiņā organizācija izrādās zaudētāja. Informācijas publiskošana par šāda veida ziedojušiem var izrādīties postoša, ja var pierādīt, ka dāvinājums ir pretrunā ar misiju un tādējādi atklāj organizācijas materiālo ieinteresētību un cinismu. Tas nebūt nenozīmē, ka jāatsakās no komerciāla finansējuma, ko piedāvā uzņēmēji. Tas nozīmē tikai to, ka šādi finansējuma piedāvājumi jāizskata bezkaisīgi, paturot prātā organizācijas misiju, vērtības un ētiku.
- **Atskaitīšanās.** Finansiālā atbalsta pirmsais maksājums ir īpaši svarīgs organizācijas ilgtspējas nodrošināšanā. Stipendijas saņemšana ir de facto apliecinājums organizācijas tālākai izveidei. NVO tā dod iespēju definēt, kā tā strādās ar finansētājiem. Neatkarībā no tā, vai pirms finansētājs pieprasī vai nepieprasī, jāpiedāvā atskaites par finansējuma izlietojumu, lai NVO veidotu tādas organizācijas reputāciju, kas atskaitās un pievērš uzmanību detaļām. Finansētāji savstarpēji sazinās, un neformālā atgriezeniskā saite reputāciju var uzlabot (vai sagraut).

15

Lai sekmīgi piesaistītu finansējumu, jāveic liels sagatavošanās darbs. Jo vairāk darba ieguldīts, jo vieglāk tas izdodas. Neviena jauna organizācija vai valde nesāk savu darbu tukšā vietā. Daudzos gadījumos NVO dibinātājiem jau ir kontakti, ietekmes sfēras, reputācija un pieķuve resursiem. Sabiedrības veselības organizācijai reputācija ir ļoti svarīga gan finansējuma meklējumos, gan aizstāvot un propagandējot konkrētu politiku. Panākumi vienā jomā nodrošina sekmes citā jomā. Pārliecinoša reputācija ir būtiska, piesaistot jaunus biedrus, kā arī izrādīsies noderīga ārēja finansējuma meklējumos.

Svarīgākās atziņas:

Ļoti svarīgi zināt, kuri ir iespējamie finansēšanas avoti. Vienam no finansējuma piesaistes stratēģijas komponentiem jābūt organizācijas pārskatāmai shēmai, kurā uzrādīti finansēšanas avoti gan starptautiskā, gan vietējā līmenī.

Finansējuma stratēģijas attīstības sākumstadijā visiem valdes locekļiem, partnerorganizācijām vai citiem akcionāriem varētu vaicāt, kādus finansiālos atbalstītājus tie var ietekmēt un kādi kontakti ir vīnu rīcībā.

Finansējuma piesaistīšana vienmēr veicas labāk, ja ar iespējamajiem finansētājiem jau ir izveidojušās labas attiecības, lai sadarbība nebūtu jāuzsāk vēsu attiecību gaisotnē.

Labu pieteikumu rakstīšanas iemaņas arī ir māksla. Tam nepieciešama kodolīga izteiksmes forma un skaidrs būtības izklāsts, kas dažiem cilvēkiem nav raksturīgi. Ļoti svarīgi ievērot pieteikuma vadlīnijas. Pieteikumu rakstīšanā NVO bieži vien nepieciešamas tehniskas zināšanas par projekta aktivitāšu tipiem, ko NVO veic, tostarp specializētas terminoloģijas un attīstības stratēģiju pārvaldīšana. Svarīgi, lai finansējuma pieteikumos būtu ietvertas dažādās prasmes.

Resursi

Līdzās finansējumam mēdz būt dažādi citi resursi – valdes locekļu ieguldītais laiks un zināšanas. Piešķirtās sanāksmes telpas vai biroja telpas. Praktikanti. Citu NVO atbalsts. Šie resursu veidi un brīvprātīgais darbs ir ļoti būtiski jaunai organizācijai. Gada pārskatā vienmēr svarīgi atzīmēt brīvprātīgo darbu.

Ilgspēja

Organizācijas ilgtspēja atkarīga no tās spējas definēt un īstenot misiju, sekmīgi vadīt organizāciju, attīstīt daudzveidīgu ienākumu bāzi un tādējādi:

- uzlabot tās spēju attīstīt un turpināt savas aktivitātes ilgā laika periodā
- īstenot maksimālu tās ietekmi
- samazināt līdz minimumam tās nestabilitāti finansiālā ziņā

6. Attiecības ar politiskajiem spēkiem

Politikas veidošanas process ir ārkārtīgi atšķirīgs atkarībā no tautas, reliģiskās piederības un konkrētās vietas. Tomēr ir kopējas iezīmes neatkarīgi no tā, kur esat. Lai efektīvi ietekmētu politikas veidošanas procesu, lietderīgi zināt, kas ir lēmuma pieņēmēji, kā arī zināt, kad un kur iejaukties šajā procesā. Lietas būtība slēpjās izpratnē, kad, kur, kā un ar ko iesaistīties, un tāpēc nepieciešama visa iespējamā informācija. Piemēram, veselības ministrija gatavojas uzlabot savu politiku vai arī jauns ministrs sācis pienākumu pildīšanu. Šāda papildinformācija ir ļoti būtiska, lai veiksmīgi iesaistītos procesā. Politiskajiem procesiem ir daudz veidu, un jaunai organizācijai viens no vienkāršākajiem panēmieniem ir uzaicināt savas nozares politiķi izteikties sanāksmē par tēmu, kas ir saistoša, un vai par jomu, kas rosina viedokļu apmaiņu.

NVO ietekmes galvenā izpausme lobija veidošanā ir sniegt vērtīgu padomu politikas veidošanā. Lēmumu pieņēmēji priekšroku dod nevis prasībām, kuras izvīrztas, nēmot vērā sabiedrības vajadzības, bet uz pierādījumiem balstītiem argumentiem, kas palīdzētu viņu pašu darbā. Pat tajos gadījumos, kad pamatotas prasības tiek nopietni uztvertas, tās tiek atliktas citu tūlītēju politisko risinājumu dēļ. NVO, kurām ir atzīta eksperta reputācija, ir privileģētā statusā, jo veido saiti starp organizācijas locekļiem un politiķiem. Nav iespējams ietekmēt visas politiskās jomas, tādēļ ļoti svarīgi, ka tiek apzināti organizācijas būtiskākie "zināšanu pīlāri". Protams, var identificēt jaunus "zināšanu pīlārus", un tas ir īpaši lietderīgi, ja valstī nav institūcijas vai organizācijas, kas uzskatītu tos par "savējiem".

Atšķirībā no politiķiem un ierēdņiem, kurus interesē politikas veidošana, organizācijas var vēlēties kaut ko citu – likumiskumu. NVO ir īpaši piemērotas saišu veidošanai. Vienmēr jāpatur prātā, ka, iemantojot neatkarības reputāciju, svarīgi, lai savstarpējās attiecības vienmēr ir abpusējas.

Konfliktu rašanās aizvien ir iespējama – un par to var pat nebūt informācijas (piemēram, plašsaziņas līdzekļos maldīgi interpretēts viedoklis). Tad aktualizējas misijas jautājums: vai NVO ir kampaņas rīkotājs vai lobījs? Ar kampaņām var sasniegt panākumus, bet tas var atsveināt institūciju pārstāvus, kuriem raksturīgs ne tik publisks un konfrontējošs stilis, NVO iemanto gan sabiedrotos, gan oponentus katrā slānī, līdz ar to izmantojamie ietekmes modeļi ir jo īpaši sarežģīti.

Risinot iespējamos konfliktus vai pārpratumus, jāpārliecinās, vai kontaktersonas apzinās, ka jūsu organizācijai var uzticēties. Noslēpumi netiek atklāti, un jebkurā sarakstē jāuzdod jautājums, kā organizācija var palīdzēt. Kritika jāizsaka tai pievienojot arī pozitīvus komentārus.

Veselības departamentiem – vai valdības departamentiem, kas pilda dažādas ar veselības aizsardzību saistītas funkcijas – vajadzētu būt jaunās sabiedrības veselības NVO dabiskiem sabiedrotajiem. Ja tas tā nav, tad NVO pienākums ir izrādīt savu interesi šajā sadarbībā. Iespējams, ka valdības departamenti nereagēt ik ātri un bieži vien saistīti ar plāniem, kas pieņemti pirms vairākiem gadiem. Turklat politiskajā hierarhijā tās parasti atrodas zemu, finanšu ministrijai esot ļoti stiprās pozīcijās. Jebkurā ministrijā, pat tādā, kurai raksturīgs konservatīvs domāšanas veids, vienmēr atradīsies sabiedrotie.

NVO var izrādīties ministriju un politiku labi sabiedrotie, bet pastāv risks, kas saistīts ar organizācijas ierobežoto kapacitāti. Iespējams, ka tai neizdodas laikus iegūt pietiekami daudz informācijas vai piedāvāt padomu, kas izrādītos noderīgs lēmuma pieņēmējiem. Paturot prātā savas intereses, tās var nenodrošināt lobiju īstajā laikā vai nelobēt vispār; var izrādīties, ka tās ir izslēgtas no diskusijām un ir izjaukts kampaņu rīkošanas/lobīja līdzsvars.

Vara un ietekme ir savstarpēji saistīti jēdzieni. Pat mazas organizācijas var turēt varu un ietekmi savās rokās, ja vien spēj panākt īsto līdzsvaru starp kampaņu rīkošanu un lobiju, kā arī pārdomāti izmanto uz pierādījumiem balstītus argumentus. Ja vēlaties gūt ietekmi, jūsu organizācijai pieņāktos izpētīt iespējas, kā izstrādāt darba plānu sabiedriskās domas veidošanai. Viena iespēja ir attīstīt sadarbību ar plašsaziņas līdzekļiem, otra iespēja ir veidot sadarbību ar citām NVO par nozīmīgām tēmām. Daži no šajā darba plānā ietvertajiem pasākumiem var gūt atsaucību ierēdu vai ministru vidū, ja tas atbilst viņu interesēm. Pat ja tie neatbilst viņu nostājai, tomēr ir pausti godprātīgi un argumentēti, NVO tiks respektēta.

7. Sabiedrisko attiecību stratēģija

Tēmas, kas saistītas ar sabiedrības veselību, aizvien ir plašsaziņas līdzekļu uzmanības lokā, tomēr pretrunīgā kārtā sabiedrības veselības kustība ir ierobežota. Sabiedrības veselības NVÖ uzdevums ir pašos pamatos mainīt šo situāciju.

Viens no sabiedrības veselības jautājumu aktualitātes ierobežojuma iemesliem valdībā vai plašsaziņas līdzekļos ir nelielā izpratne par to, ko nozīmē sabiedrības veselība. Vārdu "sabiedrības veselība" nomaiņa ar citiem apzīmējumiem situāciju nemainīs, jo problēma slēpjas nevis vārdos, bet gan lietas būtībā. Pastāv virkne iemeslu, kāpēc tas tā ir, un risinājuma iespēju:

- sabiedrības veselība, tāpat kā vides aizsardzība, nozīmē izmaiņas ilgtermiņā, bet plašsaziņas līdzekļi iedzījinās jautājumos, kas aktuāli šeit un tagad. Visas sabiedriskās attiecības jābalsta uz "tagad" bāzes, pat ja runa ir par draudiem, kas izpaudīsies nākotnē. Aktualizēt ilgtermiņa jautājumus nozīmē izstrādāt paziņojumus presei par tēmām, kas medijos nav aplūkotas, lai norādītu, ka NVO ir izpratne par draudiem nākotnē
- sabiedrības veselības jautājumi bieži vien ir abstrakti, vispārēji un problemātiski, bet mediji vēlas dzirdēt konkrēto, raksturīgo un pozitīvo. Atbildē jāsniedz ne tikai informācijas negatīvā puse, bet arī pozitīvie aspekti. Sabiedrības veselības jomā līdzās problēmām pienāktos publiskot arī risinājumus
- sabiedrības veselības speciālisti parasti sniedz garus, sarežģītus skaidrojumus medijiem, savukārt tie ir orientēti uz "kodolīgiem rakstiem". Nozīmīgākos argumentus var izklāstīt pārskatā, bet plašsaziņas līdzekļiem adresētie argumenti jāpresentē vienkāršā, viegli uztveramā valodā
- medijiem nākas strādāt vidē, kurā dominē medicīnas profesionālie aspekti. Tas nozīmē, ka uzmanība tiek pievērsta "izrāvieniem medicīnas jomā" vai tam līdzīgām tēmām. Runa ir par ilgtermiņa attiecību veidošanu ar plašsaziņas līdzekļiem un sabiedroto iegūšanu medicīnas profesionālu vidū, panākot, lai viņi paustu viedokli – ja profilakse nekļūs par prioritāti, netiks atrisināts jautājums, kāpēc cilvēki ir slimī
- mediji vēlas "izdibināt": kā sabiedrības veselības darbinieki var strādāt, saglabājot ētiskumu? Sabiedrības veselības darbiniekiem ir savas raksturīgas iezīmes, kuras nav tik izteiktas citur. Argumentētēi pierādījumi ir Joti svarīgi. Sabiedrības veselības propagandētāji var paust savu lietpratēja viedokli un pierādīt savu godīgumu – un tiem nav nekādu interešu konfliktu. Mediji to uztvers Joti labprāt.

Attiecību veidošana ar medijiem

Attiecības veidojas sekmīgi, ja mediju pārstāvji NVO veidolā saskata interesantu stāstu un informācijas avotu. Noderīgi veidot attiecības ar veselības jomas žurnalistiem un piedāvāt viedokļus, kādus viņi līdz šim nav dzirdējuši. Izstrādāt pārskatu, prezentēt to – un papildinot ar nelielu cienastu – varētu izrādīties lietderīgi noskaidrot, kādas jomas pārstāv šie cilvēki un kādi ir viņus interesējošie jautājumi. Galvenais uzdevums ir ilgtermiņa sadarbība, prezentējot dažādu ar sabiedrības veselību saistītu jaunu informāciju, tādējādi veidojot kopīgu interešu sfēru ar vienādiem skaidrojošiem faktoriem. Uzmanības centrā var būt pārtikas tēma vai jautājumi, kas saistīti ar nevienlīdzību veselības ziņā, utt., bet neatkarīgi no tā, kas tiek teikts par konkrēto tēmu, visa pamatā jābūt pamatdomai par sabiedrības veselības nozīmīgumu.

Vienmēr jāizprot, ka medijus interesē konkrēta tēma, nevis sabiedrības veselības veicināšanas darba plāns kopumā. Bieži vien tas nozīmēs koncentrēšanos uz nekavējoši izdarāmo un ziņu sniegšanu par šo aktivitāšu plašāku, ilgtermiņa kontekstu. Strādājot ar medijiem pamatā ir tā pati loģika kā ar iespējamiem sadarbības partneriem – tā vienmēr prasa abpusēju ieinteresētību. Ja šī stratēģija izrādīsies sekmīga, laika gaitā sāks veidoties jauns sabiedrības veselības jēdziens.

8. Organizācijas stratēģijas attīstīšana

Vairāku NVO organizatoriskās izaugsmes virzienu jau esam identificējuši: NVO biedri, sabiedriskās attiecības un finansējuma piesaistīšana. Vides analīze ir tradicionāls uzdevums, lai saistītu tos kopā un nodrošinātu to funkcionēšanu.

Jauna organizācija var izstrādāt organizācijas stratēģiju vairākās stadijās, aizvien nostiprinot iepriekšējos posmus. Šīs stadijas ir:

- izstrādāt misiju, vērtības un ētiku
- izpētīt politisko situāciju, tostarp veicot politiskās un administratīvās vides analīzi, politikas saturu, kā arī akcionāru uzskatus un vēlmes
- identificēt organizācijas svarīgākās tēmas un izstrādāt prioritātes
- izstrādāt organizācijas biedru, finansējuma un sabiedrisko attiecību stratēģijas
- izdot organizācijas prospektu

Vides analīze

Jaunai NVO ir lietderīgi veikt vispusīgu situācijas analīzi, kurā tai nāksies darboties. Šim nolūkam noder virkne vienkāršu analītisku instrumentu, tajā skaitā PEST un SVID analīze.

19

PEST ir politisko, ekonomisko, sociālo un tehnoloģisko faktoru (Political, Economic, Social and Technological factors) akronīms. Šie faktori tiek izmantoti, lai izvērtētu vidi, kurā darbosies jaunā vai jau pastāvošā organizācija. Lai gan PEST analīze attīstīta privāta biznesa izvērtēšanai, tā ir noderīgs instruments arī NVO esošā stāvokļa, potenciāla un attīstības virziena noteikšanai.

SVID ir akronīms stipro un vājo pušu, iespēju un draudu analīzei (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats (SWOT)). PEST faktori ir galvenokārt ārēji, tāpēc PEST analīzi lietderīgi veikt pirms SVID analīzes, kas plašā spektrā balstās uz daļēji iekšējiem un daļēji ārējiem faktoriem. Organizācijas SVID iekšējo faktoru analīzi vajadzētu sākt ar S: pieredzējušu un lietpratīgu vadības grupu, NVO biedru kodolu, vājo pušu sarakstā varētu būt niecīgi finansiālie resursi.

Gan PEST, gan SVID analīzi veikt ir vienkārši, bet vislabākie rezultāti tiks sasniegti, izmantojot tās valdes biedru semināros.

NVO biedru un atbalstītāju analīze

Tas ir vienkāršs paņēmiens, lai noteiktu iespējamos biedrus, atbalstītājus, partnerus un finansētājus. Galvenais mērķis ir uzskaitīt, kas tie ir, kāds ir viņu pienesums, kādas varētu būt viņu pozīcijas un kā viņi ir ietekmējami. Šo analīzi var veikt dažādos veidos. Viena no metodēm var klūt par papildinājumu minētajai PEST analīzei, iekļaujot visas grupas un individus, kam var būt loma organizācijas attīstībā. Vēl viena iespēja, kas minēta turpmāk, saistīs ar sabiedrības veselības politikas izmaiņu definēšanu, kas vēlama jaunajai organizācijai un saistīs ar virknī jautājumu.

To vidū ir šādi jautājumi:

- Kas ir iespējamie informatīvie un finansiālie atbalstītāji?
- Kas ir oponenti?
- Kas ir lēmuma pieņēmēji?
- Uz kādiem argumentiem viņi, visticamāk, atsauksies?
- Kādas ir viņu pašreizējās prioritātes?
- Kādi ir sabiedrisko attiecību stratēģija attiecībā pret valdošajiem politiskajiem spēkiem?
- Kādi ir ceļi, kā pieklūt politiķiem?
- Kā izstrādāt politiķiem adresētus svarīgus vēstījumus?

Svarīgi, lai šāda informācija paliek NVO vadības komitejas vai valdes rīcībā, jo citi, nebūdami diskusijas dalībnieki, to var interpretēt nelabvēlīgā gaismā. Te nav pretrunas atklātības ziņā, jo katrai jaunai organizācijai jābūt iespējai izstrādāt savu stratēģiju pilnīgas konfidencialitātes apstākļos. Galīgos rezultātus var atspoguļot organizācijas prezentācijā.

ⁱhttp://www.euro.who.int/AboutWHO/Policy/20010827_1

ⁱⁱhttp://www.euro.who.int/AboutWHO/Policy/20010827_2

- NVO netiek veidotas, lai gūtu personīgu labumu. Pat ja tai ir apmaksāts personāls un tā iesaistās finansējuma piesaistes pasākumos, NVO nepārdala ienākumus vai pārpalikumu tās dalībniekiem vai vadībai;
- NVO ir brīvprātīgas. Tas nozīmē, ka tās izveidojas pēc brīvprātības principa un organizācijas darbībā parasti ietverts brīvprātības elements;
- NVO atšķiras no neformālām ad hoc grupām (speciālam mērķim izveidotām grupām), jo tām ir zināms oficiāls vai institucionāls pastāvēšanas pamats. Parasti NVO ir oficiāli statūti vai cits tās darbību regulējošs dokuments, kurā izklāstīta misija, mērķi un apjoms. NVO atskaitās saviem biediem un finansiālajiem atbalstītājiem;
- NVO ir neatkarīgas no valdības un citām sabiedriskām institūcijām, kā arī no politiskām partijām un komerciālām organizācijām;
- NVO nav pašpietiekamas mērķu un vērtību ziņā. To uzdevums ir plašas sabiedriskas aktivitātes, risinot problēmas un tēmas, kas skar uz cilvēku vai īpašu grupu labklājību, vai arī sabiedrību kopumā. NVO mērķi nesaistās ar to biedru komerciālajām vai profesionālajām interesēm.

Organizāciju sadarbības tīklu attīstība Latvijā

Sadarbības tīklu veidošanas virzītājspēks

Sadarbības tīklu veidošanas nepieciešamība ir līdzdalības koordinēta nodrošināšana noteiktu grupu interešu aizstāvībai. Tas nozīmē, ka, vairākām organizācijām sadarbojoties, pārstāvētas plašākas sabiedrības intereses, kas liecina par jautājuma nozīmīgumu. Aizstāvot sabiedrības intereses valsts pārvaldes institūcijās, labvēlīgu rezultātu var panākt, ja apzināts lielakas sabiedrības daļas viedoklis, organizācijas ir koordinētas savā rīcībā un pauž pamatotus, skaidrus argumentus.

Sadarbības tīklu formas

- Īslaicīgi sadarbības tīkli

Jautājums ir aktuāls plašai sabiedrības daļai, un tas mudina organizācijas sadarboties. Organizācijas apzinās kopīgo mērķi, neatkarīgi no katras organizācijas individuālās darbības jomas. Resursu apvienošana mērķa sasniegšanai nodrošinās rezultātus, kas labvēlīgi visām iesaistītajām organizācijām. Pēc mērķa sasniegšanas (problēmas atrisinājuma) šo sadarbības tīklu aktīvai darbībai vairs neuztur. Īslaicīgie sadarbības tīkli nav oficiāli reģistrēti. Bet neizslēdz iespēju, ka pēc laika šis sadarbības tīkls kļūst par juridiski reģistrētu organizāciju.

21

- Ilglaičīgi sadarbības tīkli

Organizācijas labprātīgi vienojušās par sadarbību. Izstrādā stratēģiju, kas nosaka mērķtiecīgu un pamatotu tīkla darbību. Ilglaičīgie sadarbības tīkli var būt reģistrēti kā juridiska persona ar savu institucionālo struktūru, vai arī tā pamatā ir savstarpēja vienošanās par sadarbību.

Sadarbības tīklu attīstības tendences Latvijā

Latvijā sadarbība tīklu veidošanās kļūst aktuāla. Nevalstiskās organizācijas attīstītās un pilnveidojas, lai nostiprinātu to darbības pozīcijas noteikta mērķa sasniegšanai.

Palielinās to organizāciju skaits, kas veic interešu aizstāvības un līdzdalības aktivitātes, un tās ietvertas organizācijas darbības uzdevumos. Organizācijas darbība vērsta ne tikai uz pakalpojumu sniegšanu konkrētajai sociālai grupai, bet arī uz noteiktas sabiedrības grupas dzīves kvalitātes uzlabošanu, izmantojot citas metodes – līdzdalību politikas plānošanā, ieviešanā un uzraudzībā. Organizācijas apzinās, ka daudzos sabiedrībai svarīgos jautājumos tām ir līdzīgi mērķi, tāpēc - kopīgi paužot nostāju, pārstāvot lielāku sabiedrības daļu ,var efektīvi pārliecināt un ietekmēt valsts pārvaldes darbību.

Kopš 2004. gada maija, Latvijai kļūstot par Eiropas Savienības (ES) dalībvalsti, organizācijām pavēries jauns darbības laiks – Eiropas Savienība. ES institūcijas atzīst Eiropas līmeņa sadarbības tīklus kā līdzvērtīgus partnerus kopīgas politikas izstrādē. Latvijas nevalstiskajām organizācijām šis ir viens no argumentiem, lai tās līdzdarbotos jau esošajos ES sadarbības tīklkos. Otrs veids ir radīt jaunus sadarbības tīklus, kas darbojas nacionālā līmenī. Līdzdarbojoties politiskajos procesos Eiropas Savienības līmenī, var ietekmēt gan konkrētās sabiedrības grupas intereses, gan valsts nacionālās intereses.

Veidi, kā iesaistīties Eiropas politiku izstrādē

- Līdzdarboties Eiropas līmeņa starptautiskā organizācijā, kurai ir līdzīga vai tāda pati darbības joma kā Jūsu organizācijai
- Nostiprināt nacionālās organizācijas sadarbību tieši ar ES institūcijām
- Sadarboties ar Latvijas pastāvīgajiem pārstāvjiem Eiropas institūcijās
- Sadarboties ar Latvijas deputātiem Eiropas Parlamentā.

Eiropas Parlamenta vēlēšanās (kas notika 2004. gada 12. jūnijā) no Latvijas tika ievēlēti 9 deputāti (kuru pilnvaru termiņš ir līdz 2009. Gadam).

- Georgs Andrejevs, Eiropas Liberālu un demokrātu apvienības grupa (ALDE)
Komitejas: Vides un sabiedrības veselības aizsardzības un pārtikas nekaitīguma politikas komiteja, priekšsēdētāja vietnieks.
- Valdis Dombrovskis, Eiropas Tautas partija un Eiropas Demokrātu grupa (PPE-DE)
Komitejas: Budžeta komiteja; Budžeta kontroles komiteja; Ekonomikas un monetārā komiteja.
- Guntars Krasts, Nāciju Eiropas grupa (UEN)
Komitejas: Ekonomikas un monetārā komiteja, lekšējā tirgus un patēriņtāju aizsardzības komiteja.
- Ģirts Valdis Kristovskis, Nāciju Eiropas grupa (UEN)
Komitejas: Attīstības komiteja, Ārlietu komiteja, Drošības un aizsardzības apakškomiteja.

- Inese Vaidere, Nāciju Eiropas grupa (UEN)
Komitejas: Ārlietu komiteja; Vides un sabiedrības veselības aizsardzības un pārtikas nekaitīguma politikas komiteja; Cilvēktiesību apakškomiteja.
- Roberts Zīle, Nāciju Eiropas grupa (UEN)
Komitejas: Transporta un tūrisma komiteja; Rūpniecības, pētniecības un enerģētikas komiteja.
- Aldis Kušķis, Eiropas Tautas partija un Eiropas Demokrātu grupa (PPE-DE)
Komitejas: Vides un sabiedrības veselības aizsardzības un pārtikas nekaitīguma politikas komiteja; Transporta un tūrisma komiteja.
- Rihards Pīks, Eiropas Tautas partija un Eiropas Demokrātu grupa (PPE-DE)
Komitejas: Konstitucionālo lietu komiteja; Budžeta komiteja; Ārlietu komiteja.
- Tatjana Ždanoka, Zaļo un Eiropas Brīvās apvienības grupa (Greens/ALA)
Komitejas: Pilsonu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteja; Ārlietu komiteja.

www.europarl.lv

Sadarbības tīkli Latvijā

Latvijā sadarbība starp organizācijām ir atpazīstams modelis, taču mūsdienu organizāciju straujā attīstība un pieaugošā nozīme valsts attīstībā pastiprina vajadzību pēc intensīvas sadarbības veidošanas. Latvijā pašreiz zināmi šādi sadarbības tīkli:

Latvijas Gimenes plānošanas un seksuālās veselības asociācija "Papardes Zieds" www.paparszieds.lv 2004. gadā izveidoja koalīciju ar citām 55 nacionāla un reģionāla mēroga organizācijām, lai kopīgi pārstāvētu intereses seksuālās veselības jomā Latvijas valsts institūcijās.

Latvijas Jaunatnes padome www.ljp.lv ir 33 jaunatnes un bērnu organizāciju apvienība ar mērķi aizstāvēt jaunatnes intereses valsts struktūrās.

Vides organizācijas kā Latvijas Ziemeļu kustība www.zalie.lv vides aizsardzības klubs www.vak.lv darbojas dažādās vides koalīcijās, piemēram, Koalīcija par tīru Baltiju, Baltijas jūras vides un dabas resursu aizsardzībai.

Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome (LOSP) www.losp.lv apvieno valsts mēroga ražotāju un pārstrādātāju nevalstiskās organizācijas, kas aptver visu Latvijas teritoriju un visus ražošanas sektorus. Organizācija formulē vienotu lauksaimnieku viedokli ražotāju interešu aizstāvībai un tālākām sarunām ar valsts pārvaldes institūcijām, kā arī citiem sadarbības partneriem.

Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija SUSTENTO www.sustento.lv apvieno 24 dažāds organizācijas, kas iestājas par cilvēku ar īpašām vajadzībām tiesību aizstāvību.

HIV/AIDS organizāciju sadarbības padome www.diacentrs.lv apvieno 9 nevalstiskās organizācijas, kas iestājas par cilvēku, kurus skar HIV/AIDS tiesību aizstāvību.

Latvijas Sieviešu organizāciju sadarbības tīkls www.marta.lv apvieno 40 sieviešu organizācijas. Tīkla misija ir veidot un nodrošināt kvalitatīvu konsultāciju procesu starp pilsonisko sabiedrību un lēmumu pieņemšanas institūcijām Latvijā un Eiropā veicinot dzimumu līdztiesību.

Latvijas Pilsoniskā alianse www.nvo.lv apvieno 44 nevalstiskās organizācijas un fiziskas personas ar mērķi atbalstīt Latvijas nevalstisko organizāciju kopejās intereses un veidot labvēlīgu vidi nevalstisko organizāciju darbībai, kas stiprina Latvijas pilsonisko sabiedrību.

Šie ir tikai daži no Latvijas organizāciju sadarbības tīkliem, kas aizstāv konkrētu sabiedrības grupu intereses un rada labvēlīgu vidi organizāciju darbībai.

Sadarbības tīklu darbības metodes

- Informācijas izplatīšana
- Organizāciju un ekspertīzes piesaistīšana
- Ātras reaģēšanas iespējas
- Legitimitāte
- Partnerības līgumi.

